

Strategiplan for regionsenter Sandnessjøen

10.11.2021

STRATEGIER OG TILTAK, UTVIKLING AV SANDNESSJØEN SOM REGIONSENTER

1. Bakgrunn og rammer

Nasjonale og regionale føringer

Sentrale og regionale myndigheter har over tid pekt på viktigheten av funksjonelle og attraktive regionale senter for å sikre bosetting og næringsutvikling i distriktene. Sist ut er regjeringens strategi for småbyer og mindre tettsteder som ble presentert i juni 2021:

«Målet med strategien er å utvikle gode og attraktive lokalsamfunn over hele landet. Trivelige og inkluderende småbyer med gode fysiske omgivelser, et levende sentrum og varierte boliger og gode nabolag, kan gjøre hele regionen mer attraktiv å bo i. Småbyer som legger til rette for samarbeid mellom næringslivet, det offentlige og befolkningen kan bidra til vekst og arbeidsplasser i hele området rundt. Småbyer som tilbyr et utvalg av varer, tjenester, kultur og møteplasser, kan sikre at folk blir boende, og at flere reiser på besøk. Og småbyer som lykkes med å utvikle urbane kvaliteter – med nærhet til både naboer, puben og bussen – kan tiltrekke seg unge mennesker og sikre regionens bærekraft for fremtiden.

Ved å styrke småbyene kan vi også gi drahjelp til distriktområder som mangler kapasitet og kompetanse. Vi vil koble arbeidsmarkeder sammen ved å bygge ut effektive transportløsninger. Småbyer og tettsteder kan da være kraftsentre som bidrar til vekst og utvikling i en hel region.»

Kilde: [Strategi for småbyer og større tettsteder som regionale kraftsentre.](#)

Nordland Fylkeskommune har utviklet en egen plan for by- og regionsenterpolitikk for perioden 2017-2015. Målet er at de 10 regionsentrene i Nordland – deriblant Sandnessjøen, skal utvikles til å bli kompakte, innovative og bærekraftige. Utgangspunktet er den enkelte bys egenart. Betydningen av godt samspill mellom byen og omlandet blir pekt på som en viktig faktor for å skape mer attraktive regioner for innbyggere, besøkende og næringsliv.

Fylkeskommunen kan bidra til å styrke regionsentrene gjennom rollen som regional planmyndighet og forvalter av økonomiske virkemidler. Fylkeskommunen kan også bidra gjennom sine tjenestetilbud der samferdsel og utdanning er de viktigste for innbyggerne i regionen.

Kilde: [Regional plan for by- og regionsenterpolitikk](#)

Kommuneplanens samfunnsdel

Imidlertid er det kommunen som gjennom sin rolle som planmyndighet og samfunnsutvikler har den viktigste rollen og handlingsrom i utviklingen byen som et funksjonelt og attraktivt senter for hele regionen. Dette omfatter en rekke områder som disponering av arealer, trafikk- og kommunikasjonsløsninger, godt vertskap, utvikling av bolyst, tilrettelegging for næringsutvikling, tjenestetilbud, boligpolitikk, kulturtilbud, folkehelse og tilrettelegging av møteplasser. Alstahaug kommune har i kommuneplanens samfunnsdel en målsetting for rollen som regionsenterkommune:

Alstahaug skal være en utvikler og tilrettelegger for samferdsel i vår region, som bindeledd mellom kysten og innlandet. Vår rolle som regionscenter skal være tydelig og vi skal være et naturlig senter med viktige regionale funksjoner.

Videre er det vedtatt i planen at Sandnessjøen skal utvikles til et attraktivt regionalt sentrum tilrettelagt for næring på gateplan, begrensninger i biltrafikken, velutviklet nett for gående og syklende, grøntstruktur, kvalitet på bygninger og uterom og gode møteplasser for alle. Publikumsområdet langs havna skal rustes opp, og summen av tiltakene skal bidra til positive opplevelser.

Prosjektet har lagt disse overordnede målsettingene, og det faktum at Sandnessjøen er senter for et større omland til grunn i arbeidet.

I tillegg til kommuneplanen er det flere andre politisk vedtatte planer, som inneholder tiltak som i varierende grad er gjennomført for å utvikle et sentrum som skal vær attraktivt for beboere, besøkende og næringsdrivende.

- Kommuneplanens arealdel 2016-2022
- Trafikksikkerhetsplan, Alstahaug kommune 2015
- Utviklingsplan for Sandnessjøen sentrum, Alstahaug kommune 2013
- Parkeringsveileder for Alstahaug kommune, 2016
- Trafikkmønsterplan, Alstahaug kommune 2016
- Plan for sammenhengende hovednett for sykkeltrafikk i Sandnessjøen og omegn, Alstahaug kommune 2013

Byromseminar 2016

Som en del av Nordland Fylkeskommune arbeid med utviklingen av politikk for fylkets regionsenter ble det arrangert et seminar over to dager i regi av fylkeskommunen og Gehl arkitekter i 2016. Seminaret samlet bred deltagelse fra kommunene som har Sandnessjøen som senter, og besto av en faglig del etterfulgt et verksted der 8 sentrale byrom med forbedringspotensial ble identifisert.

[Rapport byromseminar](#)

På bakgrunn av innspill fra seminaret og andre innspill som er kommet i ettertid er det utarbeidet forslag til egen byromstrategi som ligger ved. Byromstrategien legger grunnlag for de tiltakene som er foreslått i denne planen

2. Forankring og eierskap.

Prosjektet er eid av Alstahaug kommune, forankret i dokumentene som er presentert ovenfor og vedtak i kommunestyre og planutvalg. Øvrige partnere og bidragsytere har vært Alstahaug Næringsforening, Sandnessjøen Event, Helgeland Havn IKS og Nordland fylkeskommune

3. Organisering og gjennomføring av prosjektet

Mandat

Prosjektmandatet er vedtatt av planutvalget i Alstahaug 20.09.19 og sier det skal gjennomføres en prosess med bred deltagelse, der målet er å få kreative innspill og oppnå enighet om prioriteringer, knyttet til Sandnessjøen som regionsenter – veien videre. Det legges vekt på medvirkning fra kommunene i regionen, næringslivet samt barn og unge.

Avgrensning

Prosjektet er fysisk avgrenset innenfor 20 min. gangtid fra torget, identisk med sentrumsgrensen i kommuneplanens arealdel. Tematisk er det avgrenset til å omfatte attraktive byrom, bærekraftig by- og havneutvikling og samferdsel. Temaene er delvis overlappende noe det er lagt vekt på i arbeidet med å få fram det endelige resultatet av prosjektet.

Prosjektorganisasjonen

Prosjektet har vært organisert med planutvalget som styringsgruppe, tre tematiske arbeidsgrupper. Tema har vært attraktive byrom, bærekraftig by- og havneutvikling og samferdsel. Ivar Larssen var prosjektleder fra oppstart og fram til mai 2020. Han gikk da over i annen stilling og ble erstattet av John Kåre Olsen.

I arbeidsgruppene har Alstahaug kommune med flere avdelinger, Ungdomsrådet, Eldrerådet, Sandnessjøen Event, Alstahaug næringsforening, Sandnessjøen Videregående, Helgeland Havn IKS og Pendlereforeningen vært representert.

Arbeidsmåte

I første fase av prosjektet var aktiviteten størst i de tre arbeidsgruppene. Ettersom temaene er sterkt integrert i hverandre ble arbeidet i siste fase i hovedsak utført av prosjektgruppa.

Underveis har det vært etablert kontakt med et tilsvarende prosjekt i Steinkjer kommune, avviklet strategiseminar i samarbeid med Distriktsentret og deltakelse i flere webinar i regi av [DOGA](#).

Det har vært avholdt arbeidsmøter med styringsgruppa og gitt en orientering om arbeidet for kommunens politiske ledelse, næringsforeningen, reiselivsnettverket og kommunestyret.

Medvirkning og involvering

Koronapandemien har lagt sine begrensninger på gjennomføringen av prosjektet slik at utadrettede – og oppsøkende aktiviteter ikke har latt seg gjennomføre i ønsket grad. Til tross for dette er det hentet innspill fra elderråd, ungdomsråd, flere grendeutvalg, ordførere og rådmenn i Dønna, Herøy og Leirfjord. Alstahaug og omegn næringsforening har også bidratt med innspill.

Det ble gjennomført en spørreundersøkelse (Questback) i perioden desember 2020 til januar 2021. Undersøkelsen ble sendt ut på SMS til mottakere i regionen. Det kom inn 340 besvarelser. Svar fra undersøkelsen er bearbeidet og tatt med videre i prosjektet.

Ellers er rapporten fra [byromseminaret](#) i 2016, studentoppgave fra Universitetet i Stavanger, befaringer og innspill fra innbyggere gitt i [OpenCities Planner](#) og resultater fra undersøkelse om positive og negative forhold ved regionsenteret blant et utvalg innbyggere i HALD regionen (desember 2020) lagt til grunn for utviklingen av strategier og tiltaksplan.

4. Visjon, målsettinger og strategi

Gjennom god samskaping skal vi gjøre Sandnessjøen til et trygt, attraktivt, levende og bærekraftig regionsenter for ytre Helgeland.

Målsettinger med prosjektet:

- Sandnessjøen skal være et naturlig møtested for innbyggere, pendlere og besøkende i regionen
- Utvikle et godt, inkluderende og stolt vertskap med kunnskap om hva som finnes av tilbud i byen og omlandet
- Universell utforming skal sikre at byen er sikker og tilgjengelig for alle brukere
- Tilstrekkelig tilbud av parkeringsplasser, tilrettelegging for gange, sykkel og et brukervennlig kollektivtilbud
- Bidra til et visuelt og funksjonelt løft som styrker Sandnessjøens særpreget som kystby og kommunikasjonsknutepunkt

Det operative arbeidet har vært gjennomført gjennom tre delprosjekter med egne delmål:

Hovedmål 1: Attraktive byrom

Delmål 1 Jobbe aktivt og målrettet med å utvikle byrom og byromsnettverk i kystbyen

Delmål 2 Styrke samarbeidet med privat næringsliv og grunneiere.

Hver bygning påvirker byrommet utenfor, med sine fasader og sin bruk.

Hovedmål 2: Bærekraftig byutvikling

Delmål Skape regionsenter som er godt å leve, arbeide og bevege seg i, der det samtidig skjer en positiv økonomisk verdiskaping.

Hovedmål 3: Samferdsel

Delmål 1 Gjøre regionsenteret mer attraktivt å besøke

Delmål 2 Tilrettelegging for kollektiv

5. Strategier for å nå målene

Det er gjennomført en egen prosess for å definere hva som skal legges til grunn i det videre arbeidet med å komme over fra plan til handling. Styringsgruppa har etter dette valgt disse 4 hovedstrategiene:

5.1. Vi legger vekt på kvalitet:

- Bygge på våre lokale særtrekk som kystby, handelssenter og kommunikasjonsknutepunkt
- Ta hensyn til innbyggere, næringslivets og besøkendes behov for tilgjengelighet og offentlige og private tjenestetilbud.
- Aktivt bruke vår kultur og historie for å skape identitet og tilhørighet til Sandnessjøen og regionen
- Gi omgivelsene merverdi
- Sikre god arkitektonisk utforming som tar hensyn til mennesker og miljø
- Styrke forbindelsene og kontakten til sjøen

5.2. Vi oppnår resultater gjennom samskaping og spleiselag med innbyggere, næringsliv, gårdeiere, kunnskapsmiljø, frivilligheten og nabokommuner:

- Gjennomføre åpne og inkluderende prosesser.
- Involvere gjennom oppsøkende virksomhet som Workshops/Bylab og digitale løsninger
- Presentere forslag til løsninger på utstillinger
- Bruke digitale løsninger der det er hensiktsmessig
- Slippe andre til

5.3. Vi prioriterer

- Målet om et attraktivt sentrum for innbyggere, besøkende og næringsliv legger føringer
- Satse på 8 utvalgte byrom som viktige, jfr. byromstrategien
- Sikre årlige og forutsigbare bevilgninger til prioriterte tiltak
- Fokuserer på sikkerhet, miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft

5.4. Vi kommuniserer og bygger omdømme

- Prioriteringen av tiltak skal begrunnes
- Prosesser og resultater kommuniseres
- Milepæler og oppnådde resultater skal feires
- Sikre at alle er vertskap og ambassadører for byen og regionen

6. Sandnessjøen som regionsenter

Kommuneplanens samfunnsdel definerer hvilken rolle Alstahaug kommune skal ha som vertskap for regionsenteret:

«Alstahaug skal være en utvikler og tilrettelegger for samferdsel i vår region, som bindeledd mellom kysten og innlandet. Vår rolle som regionsenter skal være tydelig og vi skal være et naturlig senter med viktige regionale funksjoner.»

Sandnessjøen er et naturlig senter og knutepunkt for innbyggere og næringsliv i det som har fått navnet HALD regionen – Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Dønna. Til sammen 12000 mennesker som for en stor del bor spredt på øyer, og et variert næringsliv er avhengige av et attraktivt og funksjonelt senter som er lett tilgjengelig. Det er derfor viktig at også nabokommunen tar et eierskapsansvar for å utvikle sitt regionsenter.

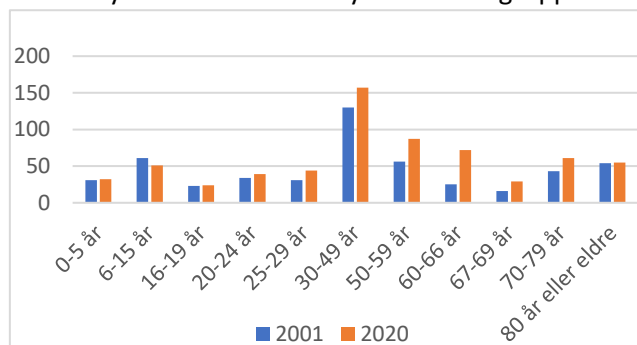
Sandnessjøens strategiske beliggenhet gjør at byen fungerer som porten inn og ut av regionen for et økende antall besøkende enten de kommer landeveien, via sjøen eller lufta til Helgelandskysten.

Sentrum i Sandnessjøen er kompakt og oversiktlig der de fleste tilbud ligger i gangavstand med de største parkeringsplassene i utkanten.

De siste års investeringer i Kulturbadet, kjøpesenter, hotell, leiligheter, oppgraderte kontorlokaler og arrangement har bidratt til et mer levende og attraktivt sentrum. Tyngdepunktet har også flyttet fra torget og nærmere fergeleiet med Kulturbadet og AMFI som viktige møteplasser.

En flytting av Rådhuset til sentrum vil kunne bidra til økt byliv og bedre tilgjengelighet for brukerne.

Satsingen på leiligheter har ført til at tallet på beboere i sentrum har økt fra 511 i 2010 til 678 i dag. Dette skyldes i hovedsak tilflytter i aldersgruppen 50+ som har solgt sine eneboliger til barnefamilier.

Figur 1 innbyggere i Sandnessjøen sentrum. Kilde SSB

I tilbakemeldinger til prosjektet om hva som oppleves som positivt kommer butikkene og at byen framstår som ryddig og ren på topp. Kulturbadet og tilbudene der kommer også høyt opp. På den andre siden pekes det på utfordringer knyttet til parkering i sentrum. Dette har nok sammenheng med at de fleste kommer til Sandnessjøen med egen bil, mens et fåtall reiser kollektivt, går eller sykler. Flere ønsker å reise kollektivt dersom tilbudet blir

bedre. Samme gjelder sykkel og gange med bedre utbygde gang- og sykkelstier.

Havna og miljøgata pekes på som et aktivum for stedet, som med enkle tiltak kan utvikles med attraktive byrom.

Mye av byens historie og identitet er knyttet til at den er et knutepunkt på kysten, og som det har ført med seg av bredt spekter av handels- og offentlig og privat servicevirksomhet.

6.1 Sentrale utfordringer og problemstillinger

Prosjektet har avdekket flere utfordringer kommunen står ovenfor i arbeidet med å styrke Sandnessjøen som regionsenter. Disse burde ikke være ukjente og er heller ikke utfordringer som er unike for Alstahaug, men som er godt beskrevet i studier fra andre kommuner. Det samme gjelder løsninger. Et godt og funksjonelt regionsenter skapes ikke av kommunen alene, men gjennom et

forpliktende og tillitsfullt samarbeid med innbyggere, næringsliv, gårdeiere, frivilligheten og nabokommunene. Dette vil styrke eierskapet til regionsenteret og kapasiteten til utvikling i ønsket retning. Det er mange aktører og interessenter på banen med til tider motstridende ønsker og behov som må forenes.

En mest mulig presis beskrivelse av- og enighet om utfordringene er det beste utgangspunktet for å utforske mulighetsrommet. Gjennom innspill til prosjektet og egne analyser er de mest sentrale og håndterbare utfordringer blitt kartlagt, og lagt til grunn i arbeidet med tiltaksplanen.

Tomme lokaler har over tid vært med på å skape et bilde av en «død»-by. Disse representere et potensiale som vi nå ser blir tatt i bruk til nye aktiviteter både på permanent og midlertidig basis.

Det meldes også om utfordringer knyttet til parkering i sentrum. Dette går på antall offentlige parkeringsplasser, lokalisering og prisnivå. Det er også mange i overkant kreative parkeringsløsninger som bidrar til et uryddig bybilde, og legger beslag på byrom som kunne ha vært utviklet til møteplasser for folk og andre formål. Prosjektet har hatt et særlig fokus på å få bort parkering på kaia, og utvikle en attraktiv promenade i stedet.

Det har etter hvert kommet nye og flere benker til bruk på godværsdager i sentrum. Noen lekeapparater er kommet på plass, med det er fortsatt behov for flere for å sikre et tilbud til barn og unge som bor i – eller besøker sentrum. Området parken/torget har et potensiale som kan utnyttes til formålet og bidra til et bedre bo- og oppvekstmiljø for alle aldersgrupper.

Det er varierende kvalitet på vedlikehold av bygninger og utearealer i sentrum. Skal Sandnessjøen framstå som en ren og ryddig by med estetiske kvaliteter, krever dette kontinuerlig oppmerksomhet.

Mange aktører og interessenter gjør at ansvaret for drift og utvikling av regionsenteret framstår som fragmentert. By- og samfunnsutviklingsarbeid er ikke en oppgave for en eller to kommunale avdelinger, men berører kommunenes totale virksomhet. I tillegg er det nødvendig å koordinere arbeidet med eksterne aktører. Skal man lykkes stilles det krav til oppslutning om målene, organisering, prosesser og et tydelig lederskap.

Fra en undersøkelse gjort av prosjektet går det fram at mange ønsker å bytte ut bruk av egen bil med kollektive løsninger. Dette stiller krav til frekvens, holdeplasser og traseer utover det som er dagens realiteter.

Gang- og sykkelveinettet er lite utbygd, og preget av mange krysninger med trafikkerte veier. Enkelte steder mangler belysning og godt merkede gangfelt. Universell utforming med ledelinjer og rullestolvennlige fortauskanter og strategisk plasserte hvilebenker er heller ikke godt nok utbygd. Strekingen Åsheim terrasse - AMFI - Kulturbadet er viet spesiell oppmerksomhet. Skal målet om redusert bilbruk i sentrum nås må det legges bedre til rette for gående og rullende trafikanter.

7. Bærekraftig utvikling

FNs 17 bærekraftsmål med tilhørende 169 delmål skal være retningsgivende for alt utviklingsarbeid. Målene er delt i tre hovedgrupper, miljømessig, sosial og økonomisk og er sterkt integrert i hverandre.

Prosjektet har hatt et særlig fokus på bærekraftsmål 11, som sier at byer og lokalsamfunn skal være inkluderende, trygge og bærekraftige. I handlingsplanen refereres det til hvilke delmål tiltakene skal bidra til å nå.

8. Handlingsplan med delmål, tiltak og framdrift.

Vedlagt som eget dokument

9. Resultater og effekter oppnådd i prosjektperioden

TILTAK	STATUS
Ferdigstille byromstrategi	Fullført
Mulighetsstudie av 2-3 av tiltakene i byromstrategien	Fullført. SLA arkitekter, Torget + Parken UiS studenter, Richard Whits gt.
Skape en samhandlingsarena mellom politikere, næringsliv, innbyggere, offentlige aktører og kunnskapsmiljø	Delvis gjennomført, videreføring tatt inn tiltaksdelen
Oppstart på et enkelt byromsprosjekt etter en involvering av innbyggerne med ny teknologi	Lekepark i sentrum, balanseline er kommet opp i parken. En start på opprusting av parken. Benyttet verktøyet OpenCities planner fra Norkart.
Innhente informasjon om hvilke utfordringer tilreisende/gjennomreisende har.	Fullført
Prosjekt Kunnskap på Kaikanten, oppstart hovedprosjekt	Fullført. Ref. Kompetanseklunge Sandnessjøen.
Innhente informasjon om hvilke forventninger besøkende og innbyggere har til regionsenteret (spesielt barn og unge)	Gjennomført
Teste ut bilfritt område – midlertidig byrom i gågaten, holdningsendrende arbeid	Delvis gjennomført, deler av kaiareal har vært omdisponert sommermåned. Videreføres i tiltaksplanen
Innhente informasjon om hvilke utfordringer besøkende har	Gjennomført Questback
Redusert bilbruk til og fra sentrum	Tatt inn i tiltaksplanen
Gjennomføre ren og ryddig by	Delvis gjennomført, tatt inn i tiltaksplanen
Etablere elektroniske informasjonstavler for rutevisning	Informasjonstavler kjøpt inn. Innhold og presentasjon under arbeid.
Bedre skilting i sentrum	Skilting delvis gjennomført
Lekemuligheter i sentrum	Delvis gjennomført, videre utvikling tatt inn i tiltaksplanen
Medvirkning fra nabokommunene	Gjennomført møter med politisk og administrativ ledelse.
Kunnskapsbygging gjennom relevante webinar og digitale konferanser	Fullført
Bytte ut benker i gjestehavna	Gjennomført
Gjennomføre forprosjekt for havnepromenade	Igangsatt
Bedre samarbeid mellom kommunen og gårdeiere i sentrum. BID	Igangsatt
Samarbeid med lokale næringsaktører for å få informasjon om utfordringer, i forhold til samferdsel	Tema har løpende vært satt på dagsorden ved næringslivslunsj og temakvelder samt eget eiermøte for gårdeiere/beboere i sentrum (10.3.2020).
Bilfri kai	Delvis testet ut i sommer
Ren og ryddig by	Delvis gjennomført
Innkjøp av fargerike Vestre benker	Gjennomført i samarbeid med grunneier